

КАПАЦИНА М. В.

здобувач кафедри конституційного
та адміністративного права
(Запорізький національний університет)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.98>

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У статті досліджено нормативно-правові засади забезпечення торговельно-економічного розвитку територіальних громад України в умовах реалізації політики децентралізації та трансформації адміністративно-територіального устрою. Обґрунтовано, що ефективне стимулювання економічної активності на місцевому рівні потребує комплексного правового підходу, що поєднує самостійність територіальних громад у формуванні власної економічної політики з державними механізмами підтримки та контролю. Розглянуто основні джерела правового регулювання, зокрема положення Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про засади державної регіональної політики», а також спеціальні нормативно-правові акти, що визначають умови міжмуніципального співробітництва, добровільного об'єднання громад, державної підтримки інвестиційної діяльності тощо. Проаналізовано ключові виклики, що постають перед територіальними громадами у сфері торговельно-економічного розвитку, серед яких: недостатня чіткість у визначенні повноважень, фрагментарність законодавства, низька інституційна спроможність органів місцевого самоврядування, а також складнощі із впровадженням механізмів державно-приватного партнерства. Наголошено на необхідності гармонізації національного законодавства із підходами Європейського Союзу, зокрема у частині стратегічного планування місцевого розвитку, забезпечення прозорих процедур для інвесторів та формування сприятливого бізнес-середовища. Зроблено висновок про те, що вдосконалення нормативно-правового регулювання торговельно-економічного розвитку територіальних громад є ключовою умовою сталого розвитку регіонів, економічного зростання держави та підвищення добробуту населення.

Ключові слова: територіальна громада, правосуб'єктність, місцеве самоврядування, адміністративне право, децентралізація, юридична особа публічного права.

Kapatsyna M. V. Regulatory and legal regulation of ensuring trade and economic development of a territorial community

The article examines the regulatory and legal principles of ensuring trade and economic development of territorial communities of Ukraine in the context of implementing the policy of decentralization and transformation of the administrative and territorial structure. It is substantiated that effective stimulation of economic activity at the local level requires a comprehensive legal approach that combines the independence of territorial communities in forming their own economic policy with state support and control mechanisms. The main sources of legal regulation are considered, in particular, the provisions of the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine «On Local Self-Government in Ukraine», the Law of Ukraine «On the Principles of State Regional Policy», as well as special regulatory and legal acts

that determine the conditions of intermunicipal cooperation, voluntary association of communities, state support for investment activities, etc. The key challenges facing territorial communities in the field of trade and economic development are analyzed, including: insufficient clarity in defining powers, fragmentation of legislation, low institutional capacity of local governments, as well as difficulties in implementing public-private partnership mechanisms. The need to harmonize national legislation with the approaches of the European Union is emphasized, in particular in terms of strategic planning of local development, ensuring transparent procedures for investors and forming a favorable business environment. The conclusion is made that improving the regulatory and legal regulation of trade and economic development of territorial communities is a key condition for sustainable development of regions, economic growth of the state and increasing the well-being of the population.

Key words: *territorial community, legal personality, local self-government, administrative law, decentralization, legal entity of public law.*

Постановка проблеми. Реалізація в Україні реформи децентралізації, що супроводжувалась глибокими змінами адміністративно-територіального устрою, актуалізувала необхідність перегляду підходів до правового регулювання соціально-економічного розвитку на місцевому рівні. Територіальні громади, що набули статусу базового рівня публічної влади, отримали розширені повноваження у сфері управління місцевим господарством, формування інвестиційної політики, підтримки підприємництва та торгівлі. Проте на практиці забезпечення торговельно-економічного розвитку часто ускладняється недостатньою правовою визначеністю механізмів реалізації повноважень громад, фрагментарністю законодавства, низькою інституційною спроможністю органів місцевого самоврядування, а також відсутністю цілісного бачення адміністративно-правового інструментарію стимулювання економічної активності на місцях. У зв'язку з цим, виникає об'єктивна потреба у розробленні чіткої системи адміністративно-правових засад, які б забезпечували збалансоване поєднання автономії територіальних громад і державного впливу на реалізацію соціально-економічної політики, відповідно до принципів сталого розвитку, субсидіарності та публічного інтересу.

Стан наукової розробки проблеми. Проблематика соціально-економічного розвитку територій досліджується в межах економіки, державного управління, адміністративного та муніципального права. Значний внесок у розроблення теоретико-правових засад децентралізації, повноважень органів місцевого самоврядування, функціонування територіальних громад зробили такі вчені, як В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, В.Ф. Погорілко, І.Б. Коліушко, О.Л. Копиленко, О.М. Кульчицький, А.М. Паєнтко, В.М. Шарпаций. Питання правового статусу та повноважень територіальних громад у контексті децентралізації були предметом аналізу у працях В.В. Тимошука, Т.М. Баранової, Ю.О. Волошина, С.В. Ківалова.

Разом із тим, у правовій науці досі відсутнє комплексне бачення адміністративно-правового забезпечення торговельно-економічного розвитку територіальних громад. Недостатньо дослідженими залишаються правові механізми реалізації економічної політики громад, організаційно-правові форми їх участі в інвестиційній діяльності, інструменти державно-приватного партнерства, правові підстави для залучення бізнесу до місцевого розвитку. Актуальним також є питання узгодження національного законодавства із європейськими підходами до управління регіональним і місцевим розвитком. Отже, подальше наукове дослідження адміністративно-правових засад торговельно-економічного розвитку територіальних громад є своєчасним, практично необхідним і має важливе значення для удосконалення механізмів публічного управління в умовах посткризового відновлення України.

Метою наукової статті є характеристика нормативно-правового регулювання забезпечення торговельно-економічного розвитку територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. Зміни адміністративно-територіального устрою України, що відбулись в наслідок реалізації політики децентралізації, зробили базис для торговельно-економічного розвитку територіальних громад [1; 2].

Торгівельно-економічний розвиток територіальних громад спрямовується в сучасних умовах на досягнення її спроможності та життєзабезпечення, врахування публічних потреб та інтересів, що є змістом реалізації місцевої політики [3], що переслідує мету досягнення економічної стабільності в країні в цілому.

Торговельно-економічний розвиток територіальної громади являє собою комплексний процес нарощення місцевого економічного потенціалу, активізації підприємницької та торговельної діяльності, підвищення рівня зайнятості та добробуту мешканців громади. Іншими словами, це напрям місцевого розвитку, спрямований на створення сприятливих умов для бізнесу, залучення капіталу та ефективне використання ресурсів громади. Важливими елементами такого розвитку є належна нормативно-правова база, що регулює торговельно-економічну діяльність на рівні громади, а також механізми та стратегії залучення інвестицій – як внутрішніх (вітчизняних), так і зовнішніх (іноземних). Нижче розглянуто ці дві складові з урахуванням сучасного українського законодавства, державних програм та відповідного міжнародного досвіду.

Економічний розвиток територіальних громад в Україні спирається на розгалужену нормативно-правову базу, яка визначає повноваження місцевого самоврядування у цій сфері та встановлює механізми державної підтримки. Конституція України закладає засади місцевої економічної самостійності, декларуючи матеріальну і фінансову самостійність територіальних громад та їх право самостійно управляти місцевим господарством. Зокрема, стаття 143 Конституції України передбачає, що сільські, селищні та міські ради затверджують програми соціально-економічного розвитку відповідних територій і контролюють їх виконання [4]. Зазначені конституційні норми конкретизовано в базовому законі про децентралізацію – Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», який визначає обсяг і характер повноважень органів місцевого самоврядування у сфері економічного розвитку [5].

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконавчі органи рад готують та реалізують місцеві програми соціально-економічного розвитку, забезпечують збалансований розвиток території та ефективне використання природних, трудових і фінансових ресурсів громади. Окрім власних (самоврядних) повноважень, громади виконують і делеговані державою функції – зокрема, беруть участь у реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності згідно із спеціальним законом [5]. Таким чином, чинне законодавство України зобов'язує місцеві ради дотримуватися процедур оцінки регуляторного впливу та інших вимог при ухваленні рішень, що впливають на підприємництво, забезпечуючи прозорі та сприятливі умови для бізнесу на місцевому рівні.

Наступним ключовим елементом нормативної бази є законодавство у сфері регіональної політики та інвестицій. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» (2005 р.) встановлював принципи і механізми державної підтримки розвитку регіонів та територіальних громад, у тому числі шляхом фінансових інструментів і програм, спрямованих на вирівнювання диспропорцій у розвитку [6]. Пізніше, з урахуванням європейського досвіду, було ухвалено Закон України «Про засади державної регіональної політики» (2015 р., із змінами 2022 р.), який запровадив сучасну систему стратегічного планування регіонального і місцевого розвитку. Зазначеним законодавчим актом офіційно визначено необхідність розроблення стратегій розвитку територіальних громад та їх узгодження з регіональними і державними стратегіями [7].

У 2014 році було ухвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [8], де зазначено, що задля підвищення ефективності функціонування територіальних громад вимагає: забезпечення якості та доступності публічних послуг внаслідок ресурсної неспроможності переважної більшості органів місцевого самоврядування здійснювати власні і делеговані повноваження; подолання зношеності теплових, каналізаційних, водопостачальних мереж і житлового фонду та ризик виникнення техногенних катастроф в умовах обмеженості фінансових ресурсів місцевого самоврядування; вирішення проблем складна демографічна ситуація у більшості територіальних

громад (старіння населення, знелюднення сільських територій та монофункціональних міст); врегулювання неузгодженості місцевої політики щодо соціально-економічного розвитку з реальними інтересами територіальних громад; подолання нерозвиненості форм прямого народовладдя, неспроможність членів громад до солідарних дій, спрямованих на захист своїх прав та інтересів, у співпраці з органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади та досягнення спільних цілей розвитку громади; зростання рівня професіоналізму посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема внаслідок низької конкурентоспроможності органів місцевого самоврядування на ринку праці, зниження рівня престижності посад, що призводить до низької ефективності управлінських рішень; подолання проявів корпоратизації органів місцевого самоврядування, закритість і непрозорість їх діяльності, високий рівень корупції, що призводить до зниження ефективності використання ресурсів, погіршення інвестиційної привабливості територій, зростання соціальної напруги; вирішення проблеми надмірної централізації повноважень органів виконавчої влади та фінансово-матеріальних ресурсів; надання можливостей для наближення місцевого самоврядування від вирішення питань у сфері земельних відносин, посилення соціальної напруги серед сільського населення внаслідок відсутності повсюдності місцевого самоврядування. Варто зазначити, що багато із цих проблем залишаються і досі неналежним чином вирішеними, і відносяться до стратегічних задач розвитку української держави [8].

На виконання цілей та задач Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні у 2014 році було ухвалено Закон України «Про співробітництво територіальних громад» [9; 10], де було визначено, що формами співробітництва територіальних громад є: «1) делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів; 2) реалізація спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів; 3) спільне фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності, об'єктів інфраструктури; 4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій, спільних об'єктів інфраструктури; 5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень; 6) утворення агломерації у порядку, встановленому законом» (ст. 4) [10].

До нормативних документів, що визначають забезпечення торговельно-економічного розвитку територіальних громад, встановлюють основоположні засади таких процесів необхідно віднести і Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.) [11], де зокрема, закріплюється такі вектори розвитку української держави, як: «1) вектор розвитку – це забезпечення сталого розвитку держави, проведення структурних реформ та, як наслідок, підвищення стандартів життя. Україна має стати державою з сильною економікою та з передовими інноваціями. Для цього, передусім, необхідно відновити макроекономічну стабільність, забезпечити стійке зростання економіки екологічно невиснажливим способом, створити сприятливі умови для ведення господарської діяльності та прозору податкову систему; 2) вектор безпеки – це забезпечення гарантій безпеки держави, бізнесу та громадян, захищеності інвестицій і приватної власності. Україна має стати державою, що здатна захистити свої кордони та забезпечити мир не тільки на своїй території, а й у європейському регіоні. Визначальною основою безпеки має також стати забезпечення чесного і неупередженого правосуддя, невідкладне проведення очищення влади на всіх рівнях та забезпечення впровадження ефективних механізмів протидії корупції. Особливу увагу потрібно приділити безпеці життя та здоров'я людини, що неможливо без ефективної медицини, захищеності соціально вразливих верств населення, безпечного стану довкілля і доступу до якісної питної води, безпечних харчових продуктів та промислових товарів; 3) вектор відповідальності – це забезпечення гарантій, що кожен громадянин, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак, матиме доступ до високоякісної освіти,

системи охорони здоров'я та інших послуг в державному та приватному секторах. Територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту і нести відповідальність за розвиток всієї країни; 4) вектор гордості – це забезпечення взаємної поваги та толерантності в суспільстві, гордості за власну державу, її історію, культуру, науку, спорт. Україна повинна зайняти гідне місце серед провідних держав світу, створити належні умови життя і праці для виховання власних талантів, а також залучення найкращих світових спеціалістів різних галузей» [11]. Стратегію сталого розвитку України – 2020 року було встановлено, що досягнення вектору розвитку пов'язується із реалізацією таких реформ, як: «дерегуляція та розвиток підприємництва; впровадження програми розвитку малого та середнього бізнесу; реалізація податкової реформи; реформа захисту економічної конкуренції; реформа корпоративного права; реформа фінансового сектору; реформа ринку капіталу; реформа сфери трудових відносин; реформа транспортної інфраструктури; реформа телекомунікаційної інфраструктури; реалізація програми участі в транс'європейських мережах; реформа державної митної справи та інтеграція в митну спільноту Європейського Союзу; реформа монетарної політики; реалізація програми розвитку українського експорту; реформа енергетики; впровадження програми енергоефективності; реформа сільського господарства та рибальства; земельна реформа; реформа житлово-комунального господарства; реформа статистики; розвиток та реалізація програми залучення інвестицій; реформа дипломатичної служби; реформа у сфері здійснення державних закупівель; реформа державного фінансового контролю та бюджетних відносин; реформа державної служби та оптимізація системи державних органів; реформа управління державною власністю» [11].

В світлі забезпечення досягнення цілей, визначених у Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, ухваленій Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. у 2015 році було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [12], де було зазначено, що добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст відбувається із «дотриманням таких принципів: 1) конституційності та законності; 2) добровільності; 3) економічної ефективності; 4) державної підтримки; 5) повсюдності місцевого самоврядування; 6) прозорості та відкритості; 7) відповідальності» (стаття 2).

До умов належності дотримання зазначених принципів об'єднання територіальних громад чинним законодавством України відносяться:

- по-перше, умова єдності представницького органу місцевого самоврядування;
- по-друге, територія об'єднаної територіальної громади має бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються по зовнішніх межах юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися;
- по-третє, об'єднана територіальна громада має бути розташована в межах території Автономної Республіки Крим, однієї області;
- по-четверте, при прийнятті рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні та інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади;
- по-п'яте, таке об'єднання не має погіршувати якість та доступність публічних послуг, що надаються населенню територіальних громад;
- по-шосте, об'єднання територіальних громад здійснюється відповідно до перспективних планів формування територій громад Автономної Республіки Крим, області [12].

Відповідно, нині кожна громада має правові підстави розробляти власну стратегію розвитку, що стало обов'язковим елементом планування на місцевому рівні. Водночас державна регіональна політика орієнтується на підходи ЄС: після підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році Україна адаптувала засади регіонального розвитку до європейських норм і практик [13].

У світлі встановлення змісту торговельно-економічного розвитку територіальних громад необхідно звернути дослідницьку увагу на положення Постанови Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 «Про затвердження Методики формування спроможних

територіальних громад» [14], де встановлено, що «формування спроможних територіальних громад здійснюється з урахуванням: здатності органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, які належать до їх компетенції, для задоволення потреб населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць; історичних, географічних, соціально-економічних, природних, екологічних, етнічних, культурних особливостей розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць; розвитку інфраструктури відповідних адміністративно-територіальних одиниць; фінансового забезпечення відповідних адміністративно-територіальних одиниць; трудової міграції населення; результатів попередньої оцінки рівня спроможності спроможних територіальних громад; оптимальних мереж соціальної інфраструктури та доступності публічних послуг у відповідних сферах» [14].

Реалізація політики децентралізації публічної влади в Україні пов'язується із ухваленням ряду підзаконних нормативно-правових актів, де необхідно виділити: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 77-р «Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки» [15], де визначено такі завдання розвитку політики децентралізації, як – формування нової територіальної основи для діяльності органів влади на рівні громад і районів; передача (децентралізація) повноважень органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування та їх розмежування за принципом субсидіарності; створення належної ресурсної бази для здійснення повноважень органів місцевого самоврядування; формування ефективної системи служби в органах місцевого самоврядування; постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» [15], де визначено розподіл районів по областях України.

Через повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України у 2022 р. здійснення політики децентралізації та подальшої адміністративно-територіальної реформи було вимушено призупинено [16].

Для забезпечення торговельно-економічного розвитку територіальних громад було прийнято Закон України від 17 грудня 2020 року № 1116-IX «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями», де було визначено порядок надання державної підтримки великим інвестиційним проектам, зокрема на рівні громад [17]. Зазначений закон запроваджує спеціальний правовий режим для масштабних інвесторів («інвестиційні няні»), передбачаючи податкові та митні пільги, забезпечення інфраструктурою за рахунок держави тощо – за умови реалізації проекту у громаді обсягом від €20 млн. Окрім цього, загальні правові гарантії для інвесторів встановлені Законом України від 17 грудня 2020 року № 1116-IX «Про режим іноземного інвестування» [18], який захищає права іноземних інвесторів, та Законом України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII «Про інвестиційну діяльність» [19], що окреслює форми і об'єкти інвестування в Україні. Згідно із чинним законодавством України встановлюється, що інвестиційна діяльність має реалізовуватися на основі: «інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності; державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів; місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів; державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів; іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав; спільного інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав» [20].

Висновки. Нормативно-правове забезпечення торговельно-економічного розвитку територіальних громад в Україні формується на основі положень Конституції України, законодавства про місцеве самоврядування, державну регіональну політику, інвестиційну

діяльність та міжмуніципальне співробітництво. Прийняття низки стратегічних документів, таких як Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Закони України «Про засади державної регіональної політики», «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та ін., заклало правову основу для економічної самостійності та ініціативності громад у сфері розвитку підприємництва, торгівлі та залучення інвестицій.

Водночас існує потреба у вдосконаленні адміністративно-правових механізмів реалізації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері економічного розвитку. Наявні нормативно-правові акти часто мають фрагментарний характер, що ускладнює формування цілісної стратегії підтримки бізнесу на місцевому рівні. Необхідним є посилення правового регулювання інструментів державно-приватного партнерства, підвищення прозорості регуляторних процедур, розвиток інституційної спроможності громад, а також адаптація українського законодавства до кращих європейських практик, зокрема в частині стратегічного планування, використання коштів державної підтримки та залучення інвесторів.

Таким чином, підвищення ефективності торговельно-економічного розвитку територіальних громад потребує не лише нормативної уніфікації, але й формування інтегрованого адміністративно-правового підходу, що поєднує принципи децентралізації, субсидіарності, відповідальності та відкритості у публічному управлінні.

Список використаних джерел:

1. Кушнірецька О. В. Моніторинг соціально-економічного розвитку ОТГ: організаційно-методичне забезпечення. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 5 (133). С. 70–82.
2. Трусова Н. В., Колокольчикова І. В., Полегенька М. А. Організаційно-економічний механізм розвитку сільських територіальних громад: внутрішня інтеграція та фінансова спроможність. *Ефективна економіка*. 2022. Вип. 2. URL: <http://dspace.dsau.dp.ua/jspui/handle/123456789/5938>
3. Соколова А., Тошнюк А., Мартинюк М. Особливості та завдання механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій в умовах децентралізації. *Економічна наука*. 2022. С. 197–201.
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>
6. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2850-IV URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15 (втратив чинність).
7. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року № 156- URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19
8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квіт. 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>
9. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналіт. доп. / Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін.; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2019. 192 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05>
10. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
11. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>
12. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>

13. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciju-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>
14. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 34) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-p#Text>
15. Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019-2021 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 січня 2019 р. № 77-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2019-r#Text>
16. Легеза Ю.О. Дозвільно-ліцензійне провадження у сфері використання природних ресурсів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 25. С. 35–39.
17. Про утворення та ліквідацію районів : постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text>
18. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями: Закон України від 17 грудня 2020 року № 1116-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>
19. Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-vr#Text>
20. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>

